

Т. Ю. Гаврилюк,
аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА ОСНОВНИХ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

T. Gavrilyuk,
post-graduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

FINANCIAL ENTERPRISE SECURITY MAIN ECONOMIC ACTIVITIES IN UKRAINE

У статті охарактеризовано стан та особливості фінансової безпеки суб'єктів підприємництва основних видів економічної діяльності в Україні. Виявлені внутрішні та зовнішні загрози, що впливають на рівень фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Проаналізовано динаміку збиткових підприємств в економіці України.

This article describes the condition and characteristics of financial security entities main economic activities in Ukraine. Identified internal and external threats that affect the level of financial enterprise security. Dynamics of loss-making enterprises in the economy of Ukraine was analyzed.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, фінансовий стан, фінансова стійкість та рівновага, рейдерство, кардерство, гринмейл.

Key words: financial enterprise security, financial position, financial stability and equilibrium, corporate raids, phishing, greenmail.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах господарювання в Україні на фінансову безпеку підприємств впливають чимало негативних чинників: збереження високого рівня тінізації економіки; зростання конкуренції, як з боку вітчизняних, так і іноземних виробників; недосконалість чинного законодавства у сфері ліцензування, захисту комерційної таємниці, охорони інтелектуальної власності, банкрутства та інших; високий рівень монополізації ринків; відсутність досвіду формування системи управління фінансовою безпекою у вітчизняних власників та керівників підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вітчизняних науковців, що займаються проблемами фінансової безпеки підприємства, слід визначити таких: Абалкін Л., Барановський О., Ващенко Н., Вар-

налій З., Геєць В., Ермошенко М., Іванюта Т., Ілляшенко С., Заїчковський А., Захаров О., Кириченко О., Лаптев С., Ляшенко О., Міщенко С., Новікова О., Пастернак-Таранушенко Г., Реверчук Н., Старостіна С. та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є оцінка стану та особливостей фінансової безпеки суб'єктів підприємництва основних видів економічної діяльності в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз статистичних даних показує, що проблема фінансової безпеки є надзвичайно актуальною для вітчизняних підприємств. Для виокремлення особливостей кризового стану вітчизняних підприємств необхідно розглянути динаміку, склад та структуру їх збитковості, спираючись на офіційні дані Державного комітету статистики України [1]. За допомогою рис. 1, проана-

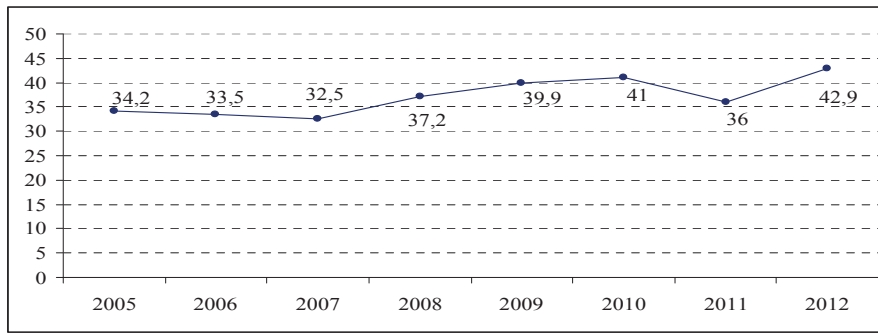

Рис. 1. Частка збиткових підприємств в економіці України за 2005—2012 роки (%)

Таблиця 1. Внутрішні загрози фінансовій безпеці вітчизняних підприємств*

1	<i>Агресивна позикова політика вітчизняних підприємств.</i> Її застосування передбачає, що необоротні активи і лише незначна частка оборотних активів підприємства фінансуються за допомогою власних коштів та довгострокових позик. У загальній сумі усіх пасивів переважають короткострокові кредити. За такого фінансування вартість капіталу мінімальна, але ризик, пов'язаний з ліквідністю, високий.
2	<i>Низька інноваційна активність вітчизняних підприємств.</i> Інновації здійснюються мізерною часткою українських промислових підприємств, яка до того ж останніми роками зменшується.
3	<i>Зношеність основних фондів.</i> За статистичними даними половина використовуваних в економіці України основних фондів були зношені.
4	<i>Висока енерго- та матеріаломісткість продукції.</i>

* Складено автором на основі [3, с. 44—49; 2, с. 57—65].

лізуємо зміни частки збиткових підприємств в економіці України за 2005—2012 р. (рис. 1).

Загалом, частка збиткових підприємств в Україні з кожним роком збільшується. З даних рисунка 1 можна зробити висновок, що найбільша кількість збиткових підприємств протягом аналізованого періоду припадає на 2009, 2010 та 2012 р. (39,9 %, 41,0 % та 42,9 % відповідно). При цьому варто зазначити, що зростання частки збиткових підприємств прослідковується саме з 2008 р. Це пов'язано з початком та наслідками світової економічної кризи, розпочатої у 2008 р., що стало причиною ослаблення вітчизняної економіки.

Але, як видно з даного рисунка, у 2011 р. спостерігалось значне зниження частки збиткових підприємств (на 5 %), що свідчить про те, що стабілізаційні процеси торкнулися не лише великих промислових підприємств, але і підприємств малого та середнього бізнесу.

Загалом причин депресивного розвитку промислових підприємств існує багато, але головні з них лежать в інерції сформованої структури виробництва, його технологічної відсталості і фізичному зносі основних фондів, у відсутності пріоритетів державної науково-промислової політики, визначення яких дозволило б провести необхідну реструктуризацію потужностей, в умовах господарювання, що склалися в результаті неефективних, з погляду реального сектора економіки, перетворень, що не дозволяють підприємствам накопичувати власні ресурси для модернізації [3, с. 40].

На даний час близько половини підприємств України працюють збитково. Зауважимо, що частка господарювання з негативними фінансовими результатами у промисловості за всі роки була вищою, ніж у цілому в економіці. Крім того, значна частина усіх збитків в економіці України припадала саме на підприємства промис-

ловості. Ті ж підприємства, які працюють прибутково, характеризуються невисокою рентабельністю операційної діяльності. Найвища рентабельність у сільському господарстві — 13—15%, транспорті і зв'язку — 7—10% [1]. Найнижчий її рівень на підприємствах промисловості, сфери охорони здоров'я. Одними з основних чинників збитковості вітчизняних підприємств є висока собівартість продукції, і в результаті — низька рентабельність її виробництва практично в усіх галузях промисловості.

Недостатні темпи зростання основних засобів, високий ступінь їх зносу (понад 50%) свідчить про низький рівень техніко-технологічної безпеки підприємств України. Темп росту капітальних інвестицій суттєво скорочується із року в рік. Вітчизняні підприємства практично не скеровують кошти на розширене відтворення та здійснення інновацій як вагомих складових зміцнення фінансової безпеки. Лише мізерна частка промислових підприємств упроваджує інновації (протягом 2005—2012 рр. на рівні 8—11%) [1].

Актуальною є і проблема кадрової безпеки для вітчизняних суб'єктів господарювання. Низький рівень оплати праці в Україні не стимулює найманих працівників до належного виконання своїх обов'язків, є причиною задоволення насамперед власних інтересів, що часто шкодить цілям організації. Фінансовий стан вітчизняних суб'єктів господарювання за останні роки в цілому не можна визнати задовільним [3, с. 41].

Рівень фінансової безпеки українських підприємств різних видів економічної діяльності суттєво відрізняється. Найменше фінансово незалежними є підприємства торгівлі. Найбільше фінансово незалежні протягом цього періоду були підприємства сільського господарства, транспорту та зв'язку. В залученому капіталі суб'єктів цих видів економічної діяльності частка довгострокових кредитів також вища, ніж у інших. Практично,

Таблиця 2. Зовнішні загрози фінансовій безпеці вітчизняних підприємств*

<i>Недоступність довгострокових джерел фінансування</i> Довгострокові кредити та позики є важливим джерелом фінансування підприємства, яке дозволяє йому зберігати фінансову незалежність
<i>Неплатоспроможність підприємств-партнерів.</i> Як засвідчив аналіз статистичних даних, в Україні ще залишається понад третина збиткових підприємств. А постійні збитки – це прямий шлях до банкрутства, а, отже, неплатоспроможності. Фінансово-неспроможні підприємства несуть потенційну загрозу для успішно працюючих підприємств.
<i>Недобросовісна конкуренція</i>
<i>Рейдерство</i> Українське рейдерство має відчутну кримінальну складову: протиправні дії чиняться із залученням збройних формувань, а інколи – навіть працівників правоохоронної системи тощо. До замовлення та організації рейдерських дій, що призводять до перерозподілу власності, вдаються окремі потужні промислово-фінансові групи України
<i>Гринмейл (greenmail).</i> Гринмейл – корпоративний шантаж шляхом скуповування значної кількості акцій певної компанії з наступною пропозицією продати їх за певних умов
<i>Кардерство</i> Кардерство – підробка засобів платіжних карток. Спеціалісти в галузі банківської безпеки вважають, що у 85% випадків секретну інформацію викрадають самі банківські службовці, які мають до неї доступ у межах своєї службової діяльності. Головними методами запобігання кардерству є встановлення лімітів на обсяг коштів, які можна зняти з картки за один раз, використання сучасних засобів електронного захисту, шифрування карток, інформування клієнтів про зняття коштів з картки тощо
<i>Викрадення конфіденційної інформації</i> Викрадення конфіденційної інформації може суттєво вплинути на фінансово-економічний стан підприємства
<i>Загрози, спричинені процесами глобалізації</i> У глобалізаційному процесі особливе місце посідає процес глобалізації міжнародних фінансових ринків. Це зумовлює низку загроз для фінансово-економічної діяльності підприємства, зокрема: зростання конкуренції на ринку капіталу; коливання валютних курсів; виникнення світової фінансової кризи; спекуляції глобальних учасників фінансового ринку; нецільове використання фінансових інструментів

* Складено автором на основі [3, с. 44—49; 2, с. 57—65].

підприємствам усіх сфер економіки (за винятком фінансової діяльності) не вистачає власного капіталу для фінансування своїх необоротних активів.

Аналіз фінансово-економічних показників діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання дає змогу стверджувати наступне. По-перше, в цілому рівень їхньої фінансової безпеки на сьогоднішній день є невисоким. По-друге, суб'єкти господарювання різних видів економічної діяльності характеризуються неоднаковим рівнем фінансової безпеки [3, с. 43].

Найактуальнішими внутрішніми загрозами фінансовій безпеці вітчизняних підприємств є наступні (таблиця 1).

Найбільш актуальними зовнішніми загрозами фінансовій безпеці підприємств в Україні на даний час є наступні (таблиця 2).

Зазначені вище чинники актуалізують проблему вдосконалення управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств. Надзвичайно важливо знати і впроваджувати нові, ефективні методи нейтралізації актуальних загроз фінансовій безпеці підприємства.

ВИСНОВКИ

Аналіз дослідження діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання дає змогу стверджувати наступне: в цілому рівень їхньої фінансової безпеки на сьогоднішній день є невисоким; суб'єкти господарювання різних видів економічної діяльності характеризуються неоднаковим рівнем фінансової безпеки; найменше фінансово незалежними є підприємства торгівлі, найбільше фінансово незалежні — підприємства сільського господарства, транспорту та зв'язку.

Таким чином, аналіз фінансового стану вітчизняних суб'єктів господарювання в цілому в економіці України свідчить про актуальність управління їх фінансовою безпекою. Надзвичайно важливо знати і впроваджувати нові, ефективні методи нейтралізації актуальних загроз фінансовій безпеці підприємства.

Література:

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Кириченко О.А., Лаптев С.М., Пригунов П.Я., Захаров О.І. — Управління фінансово-економічною безпекою: навч. посібник; за ред. чл.-кор. АПН України, проф. В.С. Сідака. — К.: Дорадо-Друк, 2010. — С. 13—112.
3. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посіб. / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Львів: ЛДУВС, 2011. — 380 с.

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2013), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 27 Sept 2013).
  2. Kyrychenko, O.A., Laptiev, S.M., Pryhunov, P.Ya. and Zakharov, O.I. (2010), *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu* [Financial and economic security], Dorado-Druk, Kyiv, Ukraine.
  3. Mojseienko, I.P. and Marchenko, O.M. (2011), *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Financial and economic security], LDUVS, L'viv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 06.09.2013 р.*